

Projektni zadatak

Projekat smanjenja faktora rizika

Konsultantske usluge za Edukaciju i intervenciju

A. Uvod

Švicarska agencija za razvoj i saradnju (SDC) osigurava financiranje i u partnerstvu sa Svjetskom bankom putem Trust fonda pruža podršku Federalnom ministarstvu zdravstva na dizajniranju i implementaciji efikasnih promotivnih i preventivnih programa za smanjenje faktora rizika za izabrane masovne nezarazne hronične bolesti (u daljem tekstu NZB) među populacijom.

Grant Projekt smanjenja faktora rizika za zdravlje stanovništva u BiH (u daljem tekstu Projekt) se sastoji od dva dijela. Prvi dio se odnosi na usvajanje i primjenu strategija i zakona o upotrebi duhanskih proizvoda u entitetima BiH, i ciljan je na kompletno stanovništvo. Drugi dio se odnosi na aktivnosti vezane za socijalnu mobilizaciju, zagovaranje i medijske kampanje, intervencije i praćenje i evaluaciju provedenih intervencija usmjerenih na stanovništvo u četiri izabrane zajednice (FBiH: Zenica, Mostar; RS: Zvornik, Doboj).

B. Pozadina

1. Prema procjenama WHO, 95% ukupnih smrti u BiH se pripisuje četirima glavnim grupama NZB: kardiovaskularne bolesti, rak, dijabetes i hronične respiratorne bolesti. Te NZB su i vodeći uzroci lošeg zdravlja i invalidnosti u zemlji. BiH ima visoku stopu prevalencije pušenja – prema WHO procjenjuje se da je u 2012.g. stopa prevalencije bila 31,2% među ženama i 49,0% među muškarcima, što je više od procijenjene prevalencije u svijetu od 6,8% među ženama i 36,1% među muškarcima.
2. Podaci dobiveni iz studije o stanju zdravlja stanovništva u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) 2012. koju su, u saradnji, proveli Federalno ministarstvo zdravstva i Zavod za javno zdravstvo FBiH u okviru Projekta „Jačanje zdravstvenoga sektora“ finansiranog sredstvima IDA kredita Svjetske banke, ukazuju na slijedeće zaključke: lako dvije trećine ispitanika (66,7%) smatra da pušenje ima značajan utjecaj na njihovo zdravlje, dvije petine ispitanika (44,1%) svakodnevno puši od čega preko polovine muškaraca (56,3%) i ispod trećine žena (31,6%). Ispod polovine svakodnevnih pušača (41,7%) želi da prestane sa pušenjem. Bilježi se značajna izloženost duhanskom dimu od strane drugih pušača, pri čemu izloženost duhanskom dimu kući u trajanju pet i više sati potvrđuje petina ispitanika (19,2%) u Federaciji BiH. Postotak svakodnevnih

pušača (49,5%) starosti od 25-64 god u 2012. godini je povećan u odnosu na rezultate istraživanja iz 2002 god. (37,6%,) a postotak pušača koji žele prestati pušiti je smanjen (2012: 43,1%; 2002: 49,6%;). Mada dvije trećine ispitanika (62,2%) smatra da konzumacija alkohola ima značajan utjecaj na njihovo zdravlje, skoro trećina ispitanika (28,8%) je konzumiralo alkohol tokom posljednjih 12 mjeseci, a svakodnevnu konzumaciju bilo kojeg alkoholnog pića potvrđuje 11,4% ispitanika. Postotak ispitanika koji su konzumirali 70 i više grama žestokih alkoholnih pića čime se svrstavaju u kategoriju težih alkoholičara iznosi 7,1%. Postotak ispitanika koji svakodnevno konzumiraju bilo koje alkoholno piće u 2012 god. starosti od 25-64 godina je značajno manji (2,3%) u usporedbi sa rezultatima istraživanja iz 2002 god. (5,7%)

3. Iako preko dvije trećine ispitanika (66,7%) smatra da fizička aktivnost ima veliki uticaj na njihovo zdravlje, samo četvrtina ispitanika (24,6%) spada u kategoriju fizički aktivnih ispitanika (fizički aktivni 30 minuta najmanje dva do tri puta sedmično tako da se zadišu ili oznoje) pri čemu 28,7% muškaraca i 20,3% žena. Iako skoro tri četvrtine ispitanika (72,1%) smatra da ishrana ima veliki uticaj na njihovo zdravlje, još uvijek su kod značajnog dijela stanovništva prisutne neadekvatne navike u ishrani koje se mogu dovesti u vezu sa hroničnim oboljenjima stanovništva. Samo 8,4% ispitanika uvijek kada pravi izbor hrane koju konzumira vodi računa o uticaju hrane na zdravlje, a preko trećine ispitanika u Federaciji BiH uopće ne obraća pažnju na sadržaj masnoće u mlijeku (35%). Hranu dosoljava uvijek prije nego što je proba 7,2% ispitanika u Federaciji BiH. Samo trećina ispitanika (35,5%) svakodnevno konzumira voće, te nešto manji Postotak ispitanika povrće (27,9%), preko polovine ispitanika (53,2%) ne konzumira ribu, blizu polovine ispitanika (47,9%) konzumira brzu hranu, a preko trećina ispitanika navodi konzumaciju čipsa i drugih grickalica (38,1%).

Rezultati gore navedenog istraživanja su ukazali na nekoliko prioriternih aktivnosti neophodnih za unapređenje zdravlja stanovništva u Federaciji BiH kao što su:

- Povećati obuhvat savjetovanja od strane zdravstvenih radnika (utjecaj ishrane na zdravlje, promocija fizičke aktivnosti, prevencija gojaznosti, prevencija bolesti ovisnosti)
- Afirmirati usluge odvikavanja od bolesti ovisnosti (sa fokusom na timove obiteljske medicine i centre za mentalno zdravlje)

U promociji zdravih životnih navika od velikog značaja je aktivno učešće svih relevantnih sektora:

- Edukacija i informisanje sa ciljem promjene životnih navika (pravilna ishrana, fizička aktivnost, prevencija bolesti ovisnosti, mentalno zdravlje)
- Implementacija intersektorijalnih programa (zdrave škole, zdrava radna mjesta, zdrave zajednice)

- Tematske kampanje promocije zdravlja u zajednici
4. Prema rezultatima Globalnog istraživanja pušenja kod mladih (GYTS), koje je proveo Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine 2013. godine bilježi se smanjenje potrošnje duhanskih proizvoda kod školske djece i mladih u odnosu na 2008. godinu, kada je rađeno prethodno istraživanje. Po rezultatima istraživanja 2013. godine bilježi se smanjenje sa 14.3% stalnih pušača koliko je to bilo u 2008. godini na 12.7% stalnih pušača u 2013.godini. Smanjenje se bilježi kod oba spola, i to kod dječaka pad sa 17.6% pušača u 2008. godini na 15.5% u 2013.godini, dok je kod djevojčica smanjeno sa 11.3% pušača u 2008. godini na 9.7% pušača u 2013.godini. Prema rezultatima istog istraživanja, izloženost pasivnom pušenju kod mladih, također, bilježi pad u Federaciji BiH. Od 2008. godine, kada je registrirano 85% školske djece koja su svakodnevno izložena pasivnom pušenju u 2013.godini 60.7% djece i mladih potvrđuje izloženost pasivnom pušenju u zatvorenim javnim prostorima.
 5. U vezi gore navedenog, Federalno ministarstvo zdravstva je tražilo tehničku podršku Svjetske Banke za provođenje strateških intervencija na smanjenju faktora rizika za izabrane NZB promocijom smanjenja upotrebe duhana i alkohola i promocijom unaprjeđenja prehrane i povećanja fizičke aktivnosti. Brzom procjenom tokom pripremnih misija od strane konsultantskog tima Svjetske banke u odabranim pilot lokacijama je utvrđeno da su educiranje i promoviranje zdrave ishrane i fizičke aktivnosti u većini slučajeva nedostatni i nedjelotvorni. Štetni učinci pušenja su već neko vrijeme prepoznati, ali postojeće mjere i smjernice nisu implementirane. U Federaciji Bosne i Hercegovine je u proceduri usvajanja Zakon o kontroli i ograničenoj upotrebi duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje, koji će, ako dođe do njegovog usvajanja, predstavljati značajan korak naprijed, s tim da će u isto vrijeme dovesti do novih izazova u provođenju predviđenih mjera. Zaključeno je da konzumiranje alkohola nije ozbiljno obrađeno kao jedan od najvećih zdravstvenih rizika, pogotovo za omladinu, kao i da se to mora promijeniti. Iako su roditelji ključna zainteresirana strana, kod njih u velikoj mjeri na postoji svjesnost o njihovoj ulozi u zdravijem ponašanju njihove djece. Utvrđeno je i da kod roditelja postoje faktori visoko rizičnog ponašanja. Zajednica ne prepoznaje ključnu ulogu roditelja, ne postoje programi za roditelje, a izostaje i podrška, čak i kada postoji interes i želja za uključivanje u rješavanje ove problematike. Da bi se osigurao uspjeh i održivost rješenja, porodice moja postati jedan od stubova promjena. Iako su roditelji ključna zainteresirana strana, kod njih u velikoj mjeri na postoji svjesnost o njihovoj ulozi u zdravijem ponašanju njihove djece. Utvrđeno je i da kod roditelja postoje faktori visoko rizičnog ponašanja. Iako su roditelji ključna zainteresirana strana, kod njih i dalje treba poticati svjesnost o njihovoj ulozi u zdravijem ponašanju njihove djece. Utvrđeno je i da kod roditelja postoje faktori visoko rizičnog ponašanja. Također i administracija i javne ustanove moraju imati ključnu ulogu u uspostavi, koordinaciji i održivosti prevencije.

Trenutno je uvriježeno mišljenje da je zdravstveni sektor isključivo odgovoran za prevenciju, odnosno ne postoji svjesnost da lokalna zajednica mora biti jedan od agenata promjene. Također i akademska zajednica je veoma značajan partner na svim nivoima. Znanje i iskustvo u radu s mladima može biti važna potpora sveobuhvatnim promjenama.

6. Ova procjena je također ukazala na nedostatak znanja i vještina kada je riječ o preventivnoj nauci zasnovanoj na činjenicama (eng. evidence-based prevention science), naučnim istraživanjima i praksama u svim lokalnim zajednicama. Stoga, postoji izražena potreba za odgovarajućim sistemom obrazovanja i edukacije koji bi osigurao adekvatnu prevenciju zasnovanu na činjenicama. Na osnovu novih saznanja ili obnovljenog znanja i vještina koje se odnose na savremenim dokazanim praksama, a koje bi se pružile kroz ovaj projektni zadatak, predškolske i školske ustanove, ali i ostali ključni akteri u lokalnim zajednicama bi trebali pokrenuti inicijative koje promoviraju zdraviju ishranu i pojačanu fizičku aktivnost, te sveobuhvatnije ukazivati na štetnost duhana i alkohola. Ovaj projektni zadatak podrazumijeva jačanje kapaciteta za promoviranje zdravih stilova života i prevenciju odabranih faktora rizika (pušenje, konzumiranje alkohola, zdrava ishrana i fizička aktivnost).
7. Primarni korisnici ovog projekta su djeca predškolske i školske dobi i njihovi roditelji, nastavnici, zdravstveni radnici i uposlenici lokalnih vlasti, partnerska mreža u odabranim lokalnim zajednicama.

C. Ciljevi projekta

Opći cilj

- Smanjenje faktora rizika od odabranih nezaraznih bolesti putem promoviranja kontrole duhana i alkohola, kao i adekvatne ishrane i pojačanje fizičke aktivnosti kod odabranih korisnika (predškolska djeca, školska djeca, nastavnici, zdravstveni radnici i uposlenici lokalnih uprava) u četiri odabrane zajednice.

Specifični ciljevi

- Smanjenje faktora rizika za izabrane nezarazne bolesti (NZB) promocijom smanjenja upotrebe duhana i alkohola i promocijom zdrave prehrane i fizičke aktivnosti izabranih korisnika
- Jačanje kapaciteta lokalnih zajednica u pogledu implementiranja savremenih metoda preventivnih aktivnosti zasnovanih na činjenicama i razvijanje vještina neophodnih za zdravija ponašanja i navika kod ciljanih grupa (djeca, mladi, roditelji,

nastavnici, zdravstveni radnici, administrativne vlasti u odabranim lokalnim zajednicama)

Djelokrug aktivnosti ponuđača usluga

1. Kontinuirano saraduje sa Federalnim ministarstvom zdravstva- Sektorom za implementaciju projekata, lokalnom upravom i predstavnicima ključnih relevantnih ustanova/organizacija/institucija za ovaj projektni zadatak. Timski i usporedno provodi aktivnosti i kontinuirano saraduje sa odabranim ponuđačem usluga kućama za realizaciju projektnih aktivnosti vezanih za zagovaranje, mobilizaciju zajednice i monitoring i evaluaciju u odnosu na postavljene projektne indikatore
2. Od ponuđača usluga se očekuje da učestvuju u interaktivnoj obuci koju organizira stručni tim Svjetske banke prije samog početka realizacije projektnog zadatka. Na taj način konsultantska kuća će biti u mogućnosti da u realizaciji i isporuci projektnog zadatka koristi najnovije metode zasnovane na činjenicama
3. Pripremiti plan obuke pridržavajući se najboljih standarda savremene prakse za sve populacione ciljne grupe i edukativne materijale i evaluacione obrasce/ankete za učesnike u obuci,
4. Izvoditi obuku „Edukacija edukatora“ na način i vremenskom dinamikom kako je navedeno u Metodologiji iz Projektnog zadatka
5. Polaznicima edukacije omogućiti usvajanje vještina obučavanja i educiranja, kao i ažuriranje znanja za svaki faktor rizika
6. Polaznicima edukacije osigurati paket materijala (savremeni instrumenti-Priručnici koji bi trebali biti održivi i nakon završetka Projekta) koji će im omogućiti da učinkovito educiraju druge i provode najbolje prakse u svojim sferama uticaja;
7. Nakon provedene Edukacije edukatora provoditi Monitoring izvođenja nastavka obuke koju će implementirati educirani edukatori u svojim organizacijama/ustanovama u saradnji sa Federalnim ministarstvom zdravstva
8. Organiziranje završne radionice s istim grupama polaznika kako bi se omogućila razmjena najboljih praksi i ideja (nastavak praktične obuke, prilika za raspravu i diskusiju te animiranje edukatora za nastavak edukacije u skladu sa usvojenim savremenim instrumentima i vještinama prezentiranje iskustava od strane educiranih edukatora o provođenju obuke i aktivnostima iz njihovih organizacija/ustanova-teren)
9. Izvršiti anketiranje o dostupnim kapacitetima u svakoj školskoj ustanovi kada je riječ o fizičkoj aktivnosti i edukaciji (kao što su fiskulturne sale; igrališta; obližnji parkovi), kao i način i učestalost njihovog korištenja od strane djece svih uzrasta;
10. Izvršiti anketiranje o dostupnosti odgovarajućih prehrambenih proizvoda u predškolskim i školskim ustanovama koju djeca jedu, s naglaskom na dostupnost voća, povrća i proizvoda bogatih hranjivim tvarima (kao što su integralne žitarice i slično);

11. Provesti istraživanje praksi okolišnih uvjeta vezanih za pušenje i upotrebu alkohola (pušenje u školama, prostori bez duhanskog dima, raspoloživost proizvoda alkohola i duhana u blizini škola)
12. Analizirati u kojoj je mjeri lako učenicima doći do «brze hrane» u školskim kafeterijama i radnjama smještenim blizini obrazovnih ustanova;
13. U suradnji sa školskim osobljem, djecom i njihovim roditeljima, predložiti željene promjene u ciljnim ustanovama i nastojati implementirati jedan dio promjena s ciljem promoviranja zdravih ponašanja
14. Praćenje i evaluacija vlastite procedure i procesa, s ciljem analize i unaprijeđena rada u skladu sa specifičnim indikatorima (prilog Tabela s indikatorima)
15. Sastaviti izvještaje za Federalno ministarstvo zdravstva o provedenim aktivnostima i prema zadatom načinu i planu izvještavanja

Metodologija obuke

Svaka pojedinačna zajednica će identificirati predškolske i školske ustanove, zdravstvene ustanove, kao i druge gore navedene učesnike koje će aktivno učestvovati u edukaciji. Preporučeno je da svaka institucija/organizacija/ustanova predloži 2-3 polaznika kako bi se osigurala „kritična masa“ i dovoljno znanja i međusobne podrške za edukatore edukatora u svakoj lokalnoj zajednici

Edukacija edukatora je usmjerena na:

- direktori i uposlenici predškolskih obrazovnih ustanova;
- psiholozi i pedagozi u školama;
- stručnjaci za razvijanje nastavnih planova i programa;
- kuhari u predškolskim obrazovnim ustanovama (odnosi se isključivo na teme zdrave ishrane i fizičke aktivnosti);
- roditelji predškolske djece;
- osoblje osnovnih škola;
- roditelji djece koja pohađaju osnovnu školu;
- osoblje srednjih škola;
- roditelji djece koja pohađaju srednju školu;
- ključno osoblje iz zdravstvenog sektora (ministarstva zdravstva, zavodi za javno zdravstvo, domovi zdravlja)
- lokalna uprava;
- ugostiteljske organizacije koje su prisutne u obrazovnom, zdravstvenom, socijalnom i administrativnom sektoru;
- industrija zabave (u slučaju upotrebe alkohola i duhana, odnosno duhanskih proizvoda);
- medije;

- organizacije iz zajednice koje su uključene u realizaciju projekta (kao na primjer, sportski klubovi, izviđači, planinarski savezi, vjerske zajednice, kulturne organizacije, centri za mlade i slično);
- svi drugi akteri identificirani u ciljanim zajednicama

Edukacija edukatora treba biti interaktivna u trajanju od 2 ili više uzastopnih dana u zavisnosti od ciljanih grupa polaznika. Na svakoj edukaciji bi trebao učestvovati optimalan broj polaznika kako bi se omogućilo aktivno sudjelovanje i rasprava (oko/min 20 polaznika), te osigurati dovoljno vremena za razmjenu i proučavanje iskustava iz postojeće prakse i dokazne savremene prakse. Edukacije će se razlikovati u pogledu trajanja i sadržaja, kako bi se adekvatno odgovorilo na potrebe grupa polaznika. Teme koje se odnose na kvalitetnu ishranu i promoviranje pojačanje fizičke aktivnost, kao i smanjenja upotrebe alkohola i duhana, odnosno duhanskih proizvoda mogu se raspravljati zajedno u toku nekih edukacija, s tim da se svaka od ovih tema mora analizirati posebno.

Edukacija edukatora od strane odabrane konsultantske kuće, započinje nakon što stručni tim iz konsultantske kuće usvoji dodatna znanja i vještine, kao i savremene instrumente za edukaciju, a što će biti podržano od stručnog tima Svjetske banke. Prije početka edukacije, konsultantska kuća sačinjava Početni izvještaj koji sadrži vremenski okvir edukacije, planove programa edukacije prilagođenih ciljanim grupama polaznika edukacije uz edukativne materijale, a što je definirano uz podršku stručnog tima Svjetske banke. Gore navedeni instrumenti i stručni materijali, kao i usvojene vještine educiranih edukatora koji će u nastavku educirati ostale nastavnike bi trebali unaprijediti postojeće jedinice nastavnih planova i programa. Za očekivat je da će benefit edukacije biti prakticiranje zdrave ishrane, pojačane fizičke aktivnosti; a kada je riječ o štetnim zdravstvenim efektima usvojenim načinima prevencije pušenja i konzumiranja alkoholnih pića što su, između ostalog, normativno educiranje, društvene vještine, i slično). Prije provođenja edukacije u saradnji s lokalnom zajednicom, konsultantska kuća Identificira i osigurava mjesta za izvođenje edukacija, priprema i dogovora rasporede, blagovremeno distribuira odštampane edukativne materijale, te pruža svu potrebnu logističku podršku u toku izvođenja obuke. Također, polaznicima edukacije pruža kontinuiranu podršku i savjete tokom edukacije. Prati i evidentira prisustvo polaznika na svim edukacijama (liste učesnika, foto i video zapisi i sl.), te provodi evaluaciju o zadovoljstvo polaznika obukom. Tokom obuke odgovara na povratne informacije bez odlaganja kako bi se postiglo i održalo zadovoljstvo polaznika edukacije.

a) Edukacije i radionice za osoblje predškolskih obrazovnih ustanova

Ključno osoblje vrtića će se pozvati na edukacije i diskusije o dobrim praksama koje se trenutno implementiraju u njihovim ustanovama, te o mogućim unaprijeđenima, kao i o projektnim ciljevima.

USTANOVE I POLAZNICI	FAKTORI RIZIKA I TEME	TRAJANJE
11+4 predškolskih u Zenici i Mostaru		
Direktori, osoblje, pedagoge i psihologe i stručno osoblje koje razvija nastavne planove i programe, kuhari predškolskih obrazovnih ustanova	Praksa zasnovana na činjenicama; naglasak na zdravoj ishrani i fizičkoj aktivnosti-	1 dan

b) Obuka edukatora u školama

Svaka pojedinačna zajednica će identificirati institucije koje će učestvovati u realizaciji projektnog zadatka. Preporučeno je da svaka institucija pošalje 2-3 uposlenika na edukacijske događaje kako bi se osiguralo dovoljno znanja i međusobne podrške za instruktore u svakoj jedinici. Te će se interaktivne edukacije realizirati u toku 2 ili više uzastopnih dana.

USTANOVE I POLAZNICI	FAKTORI RIZIKA I TEME	TRAJANJE
12 osnovnih škola u Mostaru i 19 osnovnih škola u Zenici		
Ključni nastavnici i osoblje osnovnih škola (niži razredi)	Praksa zasnovana na činjenicama; razvijanje nastavnog plana i programa; zdrava ishrana; fizička aktivnosti	2 dana
Ključni nastavnici i osoblje osnovnih škola (viši razredi)	Praksa zasnovana na činjenicama; razvijanje nastavnog plana i programa; konzumiranje duhana i duhanskih proizvoda; konzumiranje alkohola	2 dana
Ključni nastavnici i osoblje srednjih škola 11 u Mostaru i 11 u Zenici	Praksa zasnovana na činjenicama; razvijanje nastavnog plana i programa; zdrava ishrana; fizička aktivnosti; konzumiranje duhana i duhanskih proizvoda; konzumiranje alkohola	3 dana

c) Edukacije i radionice s roditeljima školske djece

Svi roditelji djece školske dobi bit će pozvani na edukaciju na kojoj će naučiti kako da reduciraju faktore zdravstvenih rizika u svojim domovima, i to za cijelu porodicu. U

osnovnim i srednjim školama, predstavnici roditelja (jedan roditelj po razredu) bit će pozvani na radionicu gdje će naučiti kako mobilizirati druge roditelje kada je riječ o aktivnostima prevencije faktora zdravstvenog rizika. Ključno osoblje iz svake škole bit će također pozvano na ove edukacijske događaje kako bi naučili kako u budućnosti organizirati edukacije za roditelje (održivost).

USTANOVE I POLAZNICI	FAKTORI RIZIKA I TEME	TRAJANJE
Roditelji djece predškolske dobi	Praksa zasnovana na činjenicama; faktori rizika; naglasak na zdravoj ishrani i fizičkoj aktivnosti	2-3 sata
Predstavnici roditelja djece osnovnih škola (niži razredi)	Praksa zasnovana na činjenicama; faktori rizika; naglasak na zdravoj ishrani i fizičkoj aktivnosti	2-3 sata
Predstavnici roditelja djece osnovnih škola (viši razredi)	Praksa zasnovana na činjenicama; faktori rizika; naglasak na konzumiranju duhana i duhanskih proizvoda i konzumiranju alkohola	2-3 sata
Predstavnici roditelja djece srednjih škola	Praksa zasnovana na činjenicama; faktori rizika; naglasak na konzumiranju duhana i duhanskih proizvoda i konzumiranju alkohola	2-3 sata

d) Radionice za uposlenike lokalnih uprave

Cjelokupno osoblje lokalne uprave će biti pozvani da prisustvuju jednoj od radionica za podizanje svijesti o faktorima zdravstvenih rizika i načinu na koji su ti rizici povezani s dobrobiti pojedinca i cijele zajednice; analiza ključnih principa prakse zasnovane na dokazima; kao pružanje savjeta u pogledu promjene rizičnih ponašanja.

USTANOVE I POLAZNICI	FAKTORI RIZIKA I TEME	TRAJANJE
525 u Mostaru i 320 u Zenici		
Uposlenici lokalne uprave	Zdrava ishrana; fizička aktivnost; konzumiranje duhana i duhanskih proizvoda; konzumiranje alkohola	1 dan

e) Radionice za uposlenike zdravstvenog sektora

Cjelokupno osoblje ustanova koje su uključene u realizaciju ovoga Projektnog zadatka bit će pozvani da učestvuju jednoj od radionica na kojoj će se analizirati prakse zasnovane na; savjeti za promjenu rizničkih ponašanja; kao i podizanje svijesti o faktorima zdravstvenih rizika i načinu na koji su ti rizici povezani s dobrobiti pojedinca i cijele zajednice (za njih i njihove pacijente, odnosno korisnike usluga).

USTANOVE I POLAZNICI 720 u Zenici i 500 u Mostaru	FAKTORI RIZIKA I TEME	TRAJANJE
Uposlenici domova zdravlja, zavoda za javno zdravstvo , ministarstva zdravstva	Zdrava ishrana; fizička aktivnost; konzumiranje duhana i duhanskih proizvoda; konzumiranje alkohola	1 dan

f) Obuke u zajednici

Svaka pojedinačna zajednica će identificirati institucije koje će učestvovati u realizaciji projektnog zadatka. Preporučeno je da svaka institucija pošalje 2-3 uposlenika na edukacijske događaje kako bi se osiguralo dovoljno znanja i međusobne podrške za instruktore u svakoj jedinici. Te će se interaktivne edukacije organizirati i realizirati u zavisnosti od lokalnih potreba, odnosno bit će u formi ili radionica ili obuke instruktora (eng. train-the-trainer).

USTANOVE I POLAZNICI (naknadno potvrditi)	FAKTORI RIZIKA I TEME	TRAJANJE
Sportske i organizacije mladih Ugostiteljske organizacije Organizacije industrije zabavne Mala i srednja preduzeća Proizvođači i trgovine zdrave hrane Stručne udruge Nevladine organizacije itd.	Praksa zasnovana na činjenicama; djelotvorne intervencije; teme od specifičnog interesa i slično	1-2 dana po edukaciji, sa odgovarajućom kombinacijom polaznika u skladu sa ključnim oblastima aktivnosti

F. Očekivani rezultati/učinci

Očekivani rezultati (eng. outcomes) u okviru ovoga projektnog zadatka su: (1) jačanje kapaciteta vaspitača, nastavnika, roditelja i porodica u smislu provođenja zdravih politika i

povezanih programa promocijskih aktivnosti za mlade (uključujući vaspitače u predškolskim, školskim i srednjoškolskim ustanovama, djecu i njihove roditelje); (2) jačanje kapaciteta u pogledu realizacije politika zdravijih životnih stilova i povezanih promocijskih programa među zaposlenicima (uključujući sve obrazovne i zdravstvene ustanove); (3) ojačani kapaciteti jedinca lokalne uprave na promoviranju zdravijih životnih stilova i sprečavanja rizika faktora nezaraznih bolesti; (4) uvedene suvremene metode prevencije zasnovane na činjenicama; (5) usvojen minimalni set znanja i vještina za smanjenje ili sprječavanje faktora rizika za sve ciljane grupe, po starosnim grupama; odnosno (6) konkretni primjeri dobrih praksi (primjeri kojima se druge institucije i organizacije mogu voditi).

G. Trajanje projektnog zadatka i izvještavanje

Očekivano trajanje projektnog zadatka je 12 mjeseci. Ponuđač usluga koja će biti dužan da isporuči sljedeće izvještaje:

- Početni izvještaj (uključuje plan i program edukacije po ciljnim grupama polaznika i vremensku dinamiku i edukativne materijale/instrumente-Priručnike, obrasce za evaluaciju polaznika,)-60 dana od potpisivanja ugovora
- Izvještaj o provedenoj edukaciji (metodologija provedene edukacije, ovjerene liste polaznika od strane, analiza evaluacionih obrazaca polaznika, preporuke za dalju edukaciju i primjenu savremenih praksi prevencije i promocije i eventualni rizici tokom provođenja edukacije)
- Izvještaj o monitoringu primjene usvojenih vještina educiranih edukatora u svim institucijama/organizacijama/ustanovama u lokalnim zajednicama (Prezentacije dobrih praksi i naučenih lekcija sa završne radionice, zapažanja i preporuke za poboljšanje procesa izvođenja edukacije ,aktivnosti koje su educirani edukatori u zajednicama koji su stekli odgovarajuća znanja kroz edukacije izvođene u okviru ovoga Projektnog zadatka izvodili u svojim ustanovama).
- Završni Izvještaj o svim provedenim aktivnostima (uključujući i anketiranje opisano u Djelokругu rada u Projektnom zadatku)

H. Okvir rezultata

Okvir rezultata, prezentiran u tabelama u nastavku teksta, će se pratiti i po njemu će odabrana konsultantska kuća izvještavati. Konsultantska kuća će kontinuirano prikupljati informacije neophodne za izvještavanje, što će se dokumentirati u polugodišnjem izvještaju o napretku koji će dostaviti Federalnom ministarstvu zdravstva. Ovaj spisak je sastavni dio cjelokupnog seta indikatora uspjeha projekta koji je sadržan u Aneksu 1.

Tabela 1. Ključni indikatori uspjeha

INDIKATOR	OPIS	OČEKIVANO
Postotak povećanja u pogledu svjesnosti i znanja o rizicima povezanim sa zloupotrebom duhana i duhanskih proizvoda i alkohola među učenicima javnih osnovnih i srednjih škola.	<p>Brojnik: Broj učenika javnih osnovnih i srednjih škola u dvije odabrane zajednice koji su svjesni upotrebe duhana i alkohola, kao i ovisnosti.</p> <p>Nazivnik: Ukupan broj učenika javnih osnovnih i srednjih škola u dvije odabrane zajednice.</p>	50% povećanje u odnosu na polaznu osnovicu do završnog mjerenja (upitnici)
Postotak javnih obrazovnih i zdravstvenih ustanova koje su implementirale politiku potpune zabrane pušenja u skladu sa Strategijom kontrole duhana i duhanskih proizvoda iz 2016. godine	<p>Brojnik: Broj javnih obrazovnih ustanova (vrtića, osnovnih i srednjih škola) i zdravstvenih ustanova u dvije odabrane zajednice koje provode politiku potpune zabrane pušenja .</p> <p>Nazivnik: Ukupan broj javnih obrazovnih i zdravstvenih ustanova u dvije odabrane zajednice.</p>	50% ciljanih organizacija koje demonstriraju implementaciju (dokumentirani izvještaji)
Postotak povećanja svijesti i poznavanja povezanosti između navika, odnosno ponašanja i rizika od bolesti među zaposlenicima javnih obrazovnih i zdravstvenih ustanova.	<p>Brojnik: Broj zaposlenih u javnim obrazovnim i zdravstvenim ustanovama u dvije odabrane zajednice koji imaju povećanu svijest i znanje.</p> <p>Nazivnik: Ukupan broj zaposlenika u javnim obrazovnim i zdravstvenim ustanovama u dvije odabrane zajednice.</p>	30% povećanje u odnosu na polaznu osnovicu do završnog mjerenja (upitnici)

Tabela 2: Intermedijarni indikatori uspjeha

INDIKATOR	OPIS
Broj instrumenata (eng. toolkits) u pogledu poboljšanja kontrole alkohola i pušenja, kao i poboljšanja fizičke	Ovi instrumenti trebaju sadržavati protokole za

aktivnosti, razvijenih za svaku ciljnu grupu.	sve relevantne materijale koji omogućuju promjene u svijesti, znanju i ponašanju kod svake pojedinačne ciljne grupe.
Broj profesionalaca koji pohađaju edukaciju instruktora (eng. train-the-trainer).	Potrebno je voditi evidenciju o prisustvu na edukaciji za sve edukacije i radionice koje organizira konsultantska kuća.

Table 3: Specifični indikatori uspjeha

INDIKATOR	OPIS
Broj obrazovnih ustanova u svakoj zajednici obuhvaćenih projektnim zadatkom koje su predvode u aktivnostima putem realizacije pilot programa okolišnih i promjena ponašanja u smislu zdravije ishrane i fizičke aktivnosti kod njihovih učenika (na primjer, kroz poboljšane jelovnike, zabranu prodaje i serviranja visokoenergetske hrane siromašne hranjivim tvarima u školskim objektima; povećanje dostupnih kapaciteta kada je riječ o fizičkoj aktivnosti)	Potrebno je od odgovorne osobe u svakoj ustanovi zatražiti kratak opis na naknadnoj radionici i te podatke uključiti u projektni izvještaj
Broj škola (osnovne i srednje) koje koriste odgovarajuće edukacijske i materijale predviđene nastavnim planom i programom (ili koje ažuriraju te materijale nakon provedene obuke) o štetnim efektima zloupotrebe duhana, odnosno duhanskih proizvoda i alkohola.	Primjere je potrebno podijeliti s drugima i dokumentirati
Broj škola (osnovne i srednje) koje koriste odgovarajuće edukacijske i materijale predviđene nastavnim planom i programom o koristima balansirane ishrane, odnosno ishrane bogate voćem i povrćem, kao i potrebi održavanja preporučenih nivoa fizičke aktivnosti	Primjere je potrebno podijeliti s drugima i dokumentirati
Broj roditelja koji su uključeni u edukaciju o štetnim efektima zloupotrebe duhana, odnosno duhanskih proizvoda i alkohola	Primjere je potrebno podijeliti s drugima i dokumentirati

Broj roditelja koji su uključeni u edukaciju o koristima kvalitetnije ishrane i pojačanog kretanja	Primjere je potrebno podijeliti s drugima i dokumentirati
Broj uposlenika ustanova uključenih u edukaciju o štetnim efektima zloupotrebe duhana, odnosno duhanskih proizvoda i alkohola.	Primjere je potrebno podijeliti s drugima i dokumentirati
Broj uposlenika ustanova uključenih u edukaciju o koristima kvalitetnije ishrane i pojačanog kretanja	Primjere je potrebno podijeliti s drugima i dokumentirati

I. Iskustvo i kvalifikacije

Kvalificirane konsultantske firme i njihovo osoblje koje će raditi na ovom projektnom zadatku moraju imati odgovarajuće iskustvo u oblasti gore navedenih usluga. Minimalno zahtijevano iskustvo se dokazuje dostavljanjem dokaza o angažmanu na sličnim projektima u proteklih 7 godina.

Konsultanstka kuća treba da ima zadovoljavajuće ljudske i tehničke resurse što podrazumijeva dovoljan broj stručnjaka sa:

- Dokazanim osnovnim znanjem i vještine prevencije rizičnih ponašanja zasnovane na činjenicama i promocije zdravih životnih stilova, kao i standardna kvalitete;
- Kapacitetima za unapređenje/ili razvijanje jedinica nastavnog plana i programa i materijala za obuku;
- Kapacitetima za razvijanje i provođenje redovne nastave i obuku uposlenika u oblasti prevencije rizičnih ponašanja i promocije zdravijih životnih stilova;
- Poznavanjem trendova i naučnih nalaza u oblasti prevencije rizičnih ponašanja i promocije zdravijih životnih stilova;
- Dokazano Iskustvo na sličnim projektima u zemlji ili regiji;
- Da posjeduje finansijske, organizacione i tehničke resurse (osoblje, IT opremu, auta, trening materijal i sl.) za adekvatnu podršku projektu na planiranim lokacijama
- Da ima minimum sedam (7) godina iskustva implementacije javno - zdravstvenih i obrazovnih programa na području BiH i minimalno sedam (7) godina iskustva implementacije programa koji se direktno odnose na zdrave stilove života u BiH
- Da ima iskustvo i ekspertizu u razvoju nastavnih planova i programa te pratećih obrazovnih alata u oblasti zdravih stilova života
- Da posjeduje iskustvo u jačanju obrazovnih i zdravstvenih kompetencija nastavnog, zdravstvenog i drugog profesionalnog osoblja

- Dokazano iskustvo u implementaciji programa / projekata u oblasti zdravlja u saradnji i uz podršku odgovornih institucija u oblasti zdravstva.

Svi pojedinačni konsultanti (samo ključno osoblje) koji će biti angažirani na ovom projektnom zadatku moraju imati barem fakultetsku diplomu i najmanje 7 godina radnog iskustva, odnosno minimalno 5 godina iskustva koje se odnosi na ovaj projektni zadatak. Prednost imaju kandidati koji posjeduju zvanje magistra ili zvanje doktora nauka.

Tim ključnog osoblja će obuhvatiti sljedeće stručnjake:

1. Projekt menadžer
2. Tim lider,
3. Minimalno 1 ekspert u oblasti javnog zdravlja,
4. Ekspert u oblasti obrazovanja,
5. Minimalno 1 ekspert za tematske oblasti vezane za zadatak,
6. Ekspert za istraživanje.

Ključno osoblje / stručnjaci moraju ispunjavati sljedeće uslove:

1. Projekt menadžer

- Univerzitetska diploma iz zdravstvenih ili društvenih nauka
- Iskustvo u civilnom sektoru u provođenju zdravstvenih programa/projekata
- Iskustvo u provođenju projekata u kojima su ciljne grupe bila djeca mladi ljudi i profesionalno osoblje u oblasti zdravlja i zdravih stilova života u BiH
- Dokazano iskustvo i vještina upravljanja programa/projekata sličnog tipa/veličine
- Dokazana mogućnost uspostavljanja efektivnih partnerstva i saradnje sa različitim grupama ljudi
- Sposobnost procjene rizika vezanih za koordinaciju i saradnju na lokalnom nivou u BiH
- Odlično znanje i razumijevanje zdravstvenog i obrazovnog sistema u BiH
- Ekstenzivno iskustvo u pisanju projektne dokumentacije i izvještavanju
- Aktivno znanje engleskog jezika

2. Tim lider

- Završen fakultet zdravstvenih ili društvenih nauka
- Iskustvo u provođenju projekata u oblasti zdravlja i zdravih životnih stilova (ZŽS) u BiH u kojima su ciljne grupe bila djeca, mladi ljudi
- Razumijevanje sadašnjih politika zdravstva i obrazovanja na svim nivoima u Bosni i Hercegovini

- Iskustvo u organizaciji obuka i treninga za nastavno osoblje, zdravstvene i druge profesionalce u oblasti promocije zdravih stilova života
- Iskustvo u razvoju lokalnih, regionalnih i međunarodnih programa promocije zdravlja
- Poznavanje trendova i relevantnih naučnih istraživanja i saznanja u oblasti rizičnih ponašanja i promocije zdravih stilova života
- Iskustvo u radu sa donosiocima odluka, predstavnicima lokalne zajednice, obrazovnih i zdravstvenih ustanova te civilnog društva
- Iskustvo u pripremi projektne dokumentacije i izvještavanju
- Aktivno poznavanje engleskog jezika

3. Ekspert u oblasti javnog zdravlja

- Završen fakultet zdravstvenih ili društvenih nauka
- Ekspertiza u kreiranju kurikuluma i trening materijala u oblasti ZŽS u BiH, s posebnim akcentom na prevenciju pušenja, upotrebu alkohola, promociju zdrave ishrane i fizičke aktivnosti za sve target grupe
- Iskustvo u pripremi, izvođenju i superviziji ToT za nastavno osoblje u oblasti ZŽS, s posebnim akcentom na prevenciju pušenja, upotrebu alkohola, promociju zdrave ishrane i fizičke aktivnosti za sve target grupe
- Iskustvo u razvoju i adaptaciji lokalnih, regionalnih, međunarodnih programa u oblasti zdravlja, temeljenih na dokazima, s posebnim akcentom na prevenciju pušenja, upotrebu alkohola, promociju zdrave ishrane i fizičke aktivnosti za sve target grupe.

4. Ekspert u oblasti obrazovanja

- Završen fakultet zdravstvenih ili društvenih nauka
- Ekspertiza u kreiranju kurikuluma i trening materijala u oblasti ZŽS u BiH, s posebnim akcentom na prevenciju pušenja, upotrebu alkohola, promociju zdrave ishrane i fizičke aktivnosti za sve target grupe
- Iskustvo u pripremi, izvođenju i superviziji ToT za nastavno osoblje u oblasti ZŽS, s posebnim akcentom na prevenciju pušenja, upotrebu alkohola, promociju zdrave ishrane i fizičke aktivnosti za sve target grupe
- Iskustvo u razvoju i adaptaciji lokalnih, regionalnih, međunarodnih programa u oblasti zdravlja, temeljenih na dokazima, s posebnim akcentom na prevenciju pušenja, upotrebu alkohola, promociju zdrave ishrane i fizičke aktivnosti za sve target grupe.

5. Ekspert za tematske oblasti (pušenje i alkohol, fizička aktivnost, ishrana)

Federalno ministarstvo zdravstva, Projekat smanjenja faktora rizika za zdravlje stanovništva u BiH Projektni zadatak (ToR) – Obrazovanje

- Završen fakultet zdravstvenih ili društvenih nauka
- Ekspertiza u kreiranju kurikuluma i trening materijala u oblasti ZŽS u BiH, s posebnim akcentom na prevenciju pušenja, upotrebe alkohola, promociju zdrave ishrane i fizičke aktivnosti za sve target grupe
- Iskustvo u pripremi, izvođenju i superviziji ToT za nastavno osoblje u oblasti ZŽS, s posebnim akcentom na prevenciju pušenja, upotrebe alkohola, promociju zdrave ishrane i fizičke aktivnosti za sve target grupe
- Iskustvo u razvoju i adaptaciji lokalnih, regionalnih, međunarodnih programa u oblasti zdravlja, temeljenih na dokazima, s posebnim akcentom na prevenciju pušenja, upotrebe alkohola, promociju zdrave ishrane i fizičke aktivnosti za sve target grupe.

6. Ekspert za istraživanje

- Završen fakultet zdravstvenih ili društvenih nauka
- Iskustvo u istraživačkim projektima i projektnim evaluacijama u oblasti zdravlja

Federalno ministarstva zdravstva zadržava pravo da samostalno provjeri dostavljene dokaze / reference od navedenih stručnjaka i konsultanta.